

Јелена Павловић Јовановић*

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
Центар за научноистраживачки рад

МЕТАФОРА У ПОЛИТИЧКОМ ДИСКУРСУ 19. ВЕКА НА ПРИМЕРУ ЖАНРА СТЕНОГРАФСКИХ БЕЛЕЖАКА**

Циљ рада јесте испитивање статуса појмовне метафоре у политичком дискурсу 19. века на примеру жанра стенографских бележака из 1898. године. Као корпус послужиле су *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине Краљевине Србије* за 1898. годину. Корпус за рад ексцерпиран је са прве две седнице одржане 1898. године. Анализа је извршена уз помоћ аналитичко-дескриптивног метода и метода анализе садржаја. Појмовној метафори прилази се са когнитивнолингвистичког аспекта. Утврђено је да се појмовне метафоре често јављају у испитиваном корпусу, те да представљају типичну одлику политичког дискурса 19. века. Посебна улога припада оријентационој метафори, која у скупштинским белешкама врши различите функције (и у дебатама и у процедуралном делу). Историјски контекст има посебан утицај на употребу метафора које се односе на Александра Обреновића и његов положај у оквиру апсолутистичке власти.

Кључне речи: 19. век, когнитивна лингвистика, политички дискурс, скупштинске дебате, појмовне метафоре.

1. Уводне напомене

Метафора се у оквиру когнитивне лингвистике посматра као појмовни механизам преко кога спознајемо свет (Лејкоф, Џонсон 2003: 4–5; Кликовац 2004: 10–12). Појмовна метафора састоји се од изворног домена и циљног домена (Кевечеш² 2010: 4; Николић, Слијепчевић Бјеливук 2022: 97) и подразумева разумевање сложеног или апстрактног појма преко конкретних појмова (Кликовац 2004: 12). Оно што је важно истаћи јесте

* jeca.pavlovic.krusevac88@gmail.com, jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs.

** Истраживање је финансирано кроз Уговор о реализацији и финансирању научно-истраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198.

да метафоре, осветљавајући један аспект феномена, често скривају друге (Лејкоф, Џонсон 2003; Кликовац 2004: 15; Николић, Слијепчевић Бјеливук 2022: 97–98). У језику се појмовне метафоре остварују преко метафоричних израза (Кевечеш² 2010: 4).

Према класификацији Лејкофа и Џонсона из 1980. године постоје три основне врсте метафора.¹ Прву групу чине структурне метафоре, које се одређују као метафоре „у којима се један концепт метафориčki структурира помоћу другог“ (Брдар и др. 2021: 179). У другу групу спадају оријентационе метафоре, које се базирају на нашем искуству са физичким простором (Кликовац 2004: 23). У трећу групу долазе онтолошке метафоре, које служе за разумевање догађаја, активности, емоција и апстрактних идеја као ентитета или супстанци (Лејкоф, Џонсон 2003: 25–32; Кевечеш² 2010: 38–39; Кликовац 2004: 23;). Све метафоре могу да буду генеричке (опште) и специфичне (конкретне) (Кликовац 2004: 24). Золтан Кевечеш (2010: 33–36) појмовне метафоре и њима одговарајуће метафоричке изворе у језику дели према скали конвенционалности.

2. Циљ рада и опис корпуса

Циљ рада је уз помоћ дескриптивне методе и анализе садржаја испитати употребу појмовне метафоре у прве две седнице Народне скупштине Краљевине Србије одржане у Нишу 1898. године. Народна скупштина 1898. године одржана је у Нишу у два наврата: од 17. јуна до 15. јула 1898. године (сазив за 1897) и од 12. новембра 1898. до 11. јануара 1899. (сазив за 1898). Стенографске белешке штампане су у Државној штампарији Краљевине Србије у два тома 1899. године. Овом приликом прегледано је првих 416 страница првог тома. У анализу су укључени само примери скупштинских дебата.

Што се тиче историјског контекста везаног за одржавање Народне скупштине 1898. године, ради се о другом периоду владавине Александра Обреновића, која почиње државним ударом 9. маја 1894. године и траје све до женидбе Драгом Машин 23. јула 1900. године (Павловић 2013: 13). Овај период одликује увођење апсолутизма Александра Обреновића и велика послушност скупштинског сазива, који је назван „скупштина без опозиције“ (Јовановић 1934/II: 173–246; Марсенић 2010: 142–148).

3. Анализа

Једна од чешћих структурних метафора (Кликовац 2004: 23) која се налази у корпусу јесте ДРЖАВА ЈЕ ЗГРАДА². У оквиру ове метафоре налази се

¹ Ово је класификација које ћемо се држати у раду.

² ЗГРАДЕ И ГРАЂЕВИНЕ ЧЕСТИ СУ ИЗВОРНИ ДОМЕНИ (Кевечеш 2010: 19).

специфична метафора ОПШТИНА ЈЕ ТЕМЕЉ/ОСНОВА државе, те је зато јако важно донети адекватан закон који се односи на општинску управу. Метафора се може комбиновати са метафором ОСНОВА ЈЕ ОРГАНИЗАМ³. Ова метафора се може изразити именицама *основа*, *темељ* или фразеологизмом *камен темељац*⁴. Срећемо је у изразу *(јо)сйавийи на (здраву) основу*, односно у положају именског дела предиката. Налази се у говору министра унутрашњих дела Јеврема Андоновића и присталица измена у закону о општинама, а служи као уводна метафора о разлозима за доношење измена закона. У првом примеру среће се и метафора ДРЖАВА ЈЕ МАШИНА/АПАРАТ:

(1) Данашња влада размишљавала је о потребама и начинима, како би се могле наше установе **поставити на здраву основу**, тако да би се **државни апарат, државна машина** могла правилно кретати и веће користи доносити (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 332).⁵

(2) И онда велим, која Влада, која Скупштина **буде ставила на здраву основу** општине и општинске власти и уреди чиновничко питање – та је учинила много овој земљи [...] (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 332).

(3) Налазећи и ја да је то врло важно питање, и да је општина једна од најважнијих чињеница у државноме уређењу, да је управо **камен темељац** на коме држава почива, – ја сам сам о том мислио и нашао, да је прека потреба да се општине **уреде на правилној основи**, на којој ће се моћи радити сви послови који су општини и држави корисни [...] (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 332).

(4) Прво преустројство треба да се учини са општинском управом, јер су општине **основа и темељ** сваке државе па и наше (Тодор Миловановић, 343).

(5) Општина је **основ државе** (Пера Тодоровић, 400).

(6) Кад **се један најважнији камен из темеља извуче**, онда та зграда неће добро да прође (Мика Поповић, 339–340).

У нашој грађи уочене су и оријентационе метафоре ВРИНА ЈЕ ГОРЕ / ИЗОПАЧЕНОСТ ЈЕ ДОЛЕ (Лејкоф, Џонсон 2003: 17; Кликовац 2004: 23) у комбинацији са оријентационом метафором КОНТРОЛА И МОЋ СУ ГОРЕ / НЕМАЊЕ КОНТРОЛЕ И НЕМОЋ СУ ДОЛЕ (Лејкоф, Џонсон 2003: 16). Овом метафором посланици указују на то да је краљ Александар Обреновић, који у датом тренутку има апсолутну власт (Јовановић 1934/II: 385–386), неко ко се налази

³ Золтан Кевечеш (?2010: 19) здравље и болест представља као једне од основних изворних домена.

⁴ Ово је и пример за метафору као стилско средство.

⁵ У раду се преносе ортографска решења из коришћених извора.

изнад свих, *горе*, те га није потребно *йрљаиши земаљским йословима*. Метафора се комбинује и са метафором СВЕТО ЈЕ ГОРЕ / ПРОФАНО (свакодневно) ЈЕ ДОЛЕ. На краља посланици гледају са страхопоштовањем, као на нешто свето. Краљ има божански ореол, који указује на метафору КРАЉ ЈЕ БОГ/ОТАЦ. Понекад се метафора комбинује са метонимијом ИМЕ ЗА ОНОГА КО СЕ ИМЕНУЈЕ, те се *његово (йре)узвишено име налази горе*. Ова метафора среће се у оквиру дебате о измени општинског закона, приликом говора о томе да ли ће се председници бирати краљевим указом или претписом министра унутрашњих дела. Они посланици који су за то да се председници општина бирају претписом говоре о томе да се краљ налази *на висини*. Овакви примери указују и на вертикалу НЕБО – ЗЕМЉА и на религијску позадину метафоре. Метафора може имати и функцију скривања (Кликовац 2004: 15–17), јер се дебатом о суштински небитном детаљу скрива реалност да ће убудуће председнике општина бирати државна власт:

(7) Али Народном Представништву је дужност, да и оно води рачуна о свима приликама и у овом и у оном случају; и да размисли, да ли ће бити zgodније и исправније, да **владалац остане на својој висини**, као што је казао г. Живко Јеремић, или да се и он умеша и ангажује у ове ситнице (Министар Унутрашњих Дела Јеврем Андоновић, 411).

(8) Многи су посланици већ помињали, да оно што је нама **свето стоји на висини**, да ми не треба, то **са оне висине да спустимо у низину**. (Чује се: није то истина. Жагор) (Гаја Швабић, 396).

(9) Али овако, кад га министар поставља, па се десе такве промене, онда сва та вика **пада на Министра**, а владалац да буде **сачуван од свију тих ситних ствари** (Министар Унутрашњих Дела Јеврем Андоновић, 411).

(10) Ја бих се радуо, да Краљ поставља све председнике указом, али, пошто **његово Преузвишено име треба да стоји више нас, као свети дух [...]** (Живко Јеремић, 393).

(11) Па да му се не би ставило и ово на терет, да не би овим Њ. В. нашег Краља узнемиравали и да се Његово узвишено име, не би на несрећним местима претресало и узимало, ја сам за то, **да остане име Владаоца, као светиња у народу**, да се председници постављају претписом Министра (Јевта Шундић, 394).

За разлику од владара, народ се налази на најнижем степену и њиме је потребно управљати. У питању је метафора КОНТРОЛА ЈЕ ГОРЕ / ОНО ШТО СЕ КОНТРОЛИШЕ ЈЕ ДОЛЕ (Лејкоф, Џонсон 2003: 16). Ово се посебно користи у аргументима оних посланика који су за то да се народу одузме право бирања председника. Ова метафора, када се комбинује са оријентационом метафором СВЕСНО ЈЕ ГОРЕ / НЕСВЕСНО ЈЕ ДОЛЕ (Лејкоф, Џонсон 2003: 16), до-

живљава се као увреда посланика, посебно оних са села. Због употребе ове метафоре посланик Сава Илић кажњен је и удаљен је на неко време из Народне скупштине (примери 7 и 8). Ова метафора комбинује се са метафором НАРОД ЈЕ (НЕЗРЕЛО) ДЕТЕ, која имплицира да је народу потребан татор у виду државне власти (пример 14):⁶

(12) Уколико је увредио нас, увредио је и самога себе, јер он је казао да народ **стоји на томе ступњу, да је недозрео**, што је нас изабрао [...] (Извештац Илија Стојановић, 342).

(13) Ви сте господине казали овако: да **народ није на ономе ступњу на коме треба да је** и да бира друге посланике, а не, ове што су овде (Извештац Ил. Стојановић, 343).

(14) Господо, ви добро знате да смо ми у низу неколико година доносили измене у закону општинском, да се народу остави то право и да се опет **од стране државне власти помогне народу** да дође до бољих председника (Милан Драгојевић, 391).

Власт, односно, државна управа концептуализује се метафором КОНТРОЛА ЈЕ ГОРЕ, односно ВЛАСТ ЈЕ ГОРЕ, што се у језику испољава кроз употребу предлога *на* у изразу *бићи на ујрави земаљској*:

(15) Тако од 11. октобра прошле године казато је, и ми знамо да је **на управу земље дошла** једна неутрална влада (Извештац Илија Стојановић, 335).

(16) [...] а ја знам, да људи, који **су** данас **на управу земаљској**, чине ово из добре воље чини ће увек ако буде требало и како ће за њихов углед бити добро (Мика Поповић, 340).

Процес доношења закона изражава се метафором АКЦИЈА ЈЕ (УСМЕРЕНО) КРЕТАЊЕ, односно САМ ПРОЦЕС ДОНОШЕЊА ЗАКОНА ЈЕ ПУТОВАЊЕ. КРЕТАЊЕ И ПРАВАЦ представљају једне од најчешћих изворних домена (Кевечеш ²2010: 23). То путовање усмерено је ка циљу, који се често представља као БЛАГОСТАЊЕ у односу на садашње стање. Ову метафору користе посланици који говоре у корист закона о коме се води дебата. На језичком плану најчешће се метафора формализује глаголом *ићи* у комбинацији са акузативом, који указује на достизање циља. Циљ се обично експлицира допунском реченицом уведеном везником *да*. Ову просторну метафору ређе користе они посланици који су противници одређеног закона:

(17) Овим се пројектом **иде на то**, да у општине дођу људи, који одиста треба да дођу [...] (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 333).

⁶ Народ и друштво представљају честе циљне домене, који се обично разумеју преко изворног домена породице (Кевечеш ²2010: 24).

(18) **Иде се на то**, да они људи, који раде поштено, савесно, на свеколику корист општине, државе, остану на том месту по 4, 5, па и 6 година, управо толико, колико заслужују опште поверење (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 333).

(19) Господо, ја сам у начелу противан овом законском пројекту, а из разлога тога, што ми овим **идемо да право ово**, које је народ уживо за толико деценијама, **да му то право укратимо** (Драгомир Радуловић, 334).

(20) Друго је, господо, овде важно, што је казао г. извештач Стојановић, да се овим пројектом **иде на то да се не пролива крв у народу и да више не буде што је до сада било** (Драгић Муџић, 341).

(21) Ако нисте за то, и ако хоћете да се и даље **иде овим путем, који смо задевицу ствара**, онда нека вам је грех на душу! (Милован Драгојевић, 392).

(22) Неће ни један Министар да **иде тим путем, да вређа грађане и мештане** већ да ће да води и о томе рачуна [...] (Министар Унутрашњих Дела Јеврем Андоновић, 411).

Оријентационе метафоре у корпусу јесу доста честе и односе се на процес доношења закона или промишљања о њему. Метафора коју овде проналазимо заснива се на оријентационој метафори мишљење/акција јесте УСМЕРЕНО КРЕТАЊЕ. Такође, у основу ових примера јесте и метафора СВРХА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ ПУТОВАЊА И ПРОМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ (Кликовац 2004: 25, 28), што се у корпусу изражава употребом лексеме *йравац*:

(23) Искуство које нас је пратило, нарочито за последње две деценије година, начин, на који су се код нас многе ствари уређивале и радиле, **довело је на мисао** многе озбиљне људе, који су о томе више мислили и разумевали да послове **другим правцем окрену** (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 332).

(24) Ми можемо казати да верујемо, да ће ова влада **с овим правцем и даље и дуго остати** (Извештач Илија Стојановић, 335).

ДЕЛОВАЊЕ које се процењује као лоше концептуализује се као СТРАНПУТИЦА:

(25) Од некога времена, као што је г. Живко каже, пошло је наопако; свет се изопачио и **пошао странпутицама**, па био човек добар, они кажу нећемо га, и узимају онога што не вреди (Никола Радовановић, 338).

ЗАДРЖАВАЊЕ досадашњег стања концептуализује се као одбрана дотад стечених права, што се остварује кроз просторну метафору ОДБРАНА ПРАВА ЈЕСТЕ СТАЈАЊЕ НА БРАНИКУ:⁷

⁷ За овакву концептуализацију карактеристична је ратна метафора, која се користи у кризним ситуацијама, као што је била пандемија ковида (Николић, Слијепчевић Бјеливук 2022: 103).

(26) Дешавало се да се ми власти противимо и станемо на браник наших права (Никола Николић, 335).⁸

Непроменљиво стање изражава се кроз оријентациону метафору НЕПРОМЕНЉИВОСТ ЈЕ НЕПОМЕРАЊЕ, која је утемељена на метафори СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО (Кликовац 2004: 25):

(27) Иде се на то, да они људи, који раде поштено, савесно, на свеколику корист општине, државе, **остану на том месту** по 4, 5, па и 6 година, управо толико, колико заслужују опште поверење (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 333).

Од системских оријентационих метафора у корпусу се јавља метафора РАСКРСНИЦЕ, која „može da se upotrebi za svaku svrsishodnu aktivnost“ (Кликовац 2004: 26):

(28) Кад тако стоји као што сам навео, ја се бојим, ако се овај законски предлог усвоји, да неће г. Министар Привреде **бити на једној раскрсници и мислити којим ће путем да пође**; јер неће бити лако поверити ма ком човеку капитале од милијун до два милијуна динара (Марјан Бирчанин, 383).

И саме скупштинске дебате посматрају се кроз оријентационе метафоре најчешће кроз метафору усмереног кретања ка одређеном циљу (метафора СКУПШТИНСКА ДЕБАТА ЈЕ УСМЕРЕНО КРЕТАЊЕ). Овај тип метафора пронађен је у деловима у којима се говори о процедуралним радњама. Скупштинска дебата концептуализује се као ПУТОВАЊЕ:

(29) **Кад пређемо на претрес о појединостима**, ви изнесите шта будете имали [...] (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 334).

(30) Сад **прелазимо на дневни ред** (Председник, 376).

(31) Влада пристаје **да се од дневног реда одступи**, и да се прво овај предлог реши (Председник Министарског Савета, Др. Владан Ђорђевић, 376).

Оријентациона метафора комбинује се и са онтолошким метафорама (Кликовац 2008: 23). ЗЕБЊА и БОАЗАН концептуализују се као ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ. У основи је специфична метафора ЗЕБЊА ЈЕ ЕНТИТЕТ и генеричка метафора АКЦИЈА ЈЕ КРЕТАЊЕ. Акција се овде односи на процес доношења закона или на саму расправу, која има за циљ да *уклони зебњу као њрејреку са њравог њуџа закона*. Проналазимо и комбинацију метафоре зебња је ЕНТИТЕТ у комбинацији са метафором СТАБИЛНО ЈЕ УСПРАВНО, која се изражава глаголом *сџајати*, док се НЕРЕЛЕВАНТНОСТ ЗЕБЊЕ манифестује као ОДСУСТВО УСПРАВНОГ ПОЛОЖАЈА (примери 33 и 35):

⁸ Ово је и пример за метафору као средство експресивизације.

(32) Да **би се избегла та зебња**, да се збор не може држати док се не објави и док не протече извесни рок од објаве [...] (Извештач Илија Стојановић, 351).

(33) Дакле, **ова зебња г. Предговорника** да ће се у ову суму рачунати она сума коју држава има да прими од Народне банке, **не стоји** (Министар Народ. Привреде Сима Лозанић, 377).

(34) **Нема места никаквој зебњи**, да ће бити злоупотребе у сазивању збора, јер одбор кад реши да сазове какав због, он увек оставља по 10 дана да протече од дана збора (Никола Радовановић, 352).

(35) Мени се чини, **да та бојазан**, коју је г. Дамјановић изнео, **не стоји** (Подпредседник, Драгомир Рајовић, 349).

И други апстрактни ентитети изражени су кроз онтолошке метафоре. Мисао је нешто што се може *држаићи* (примери 36 и 37)⁹, а реч је нешто што се може *даићи*, *(од)узеићи*, *ишражиићи* (примери 38, 39, 40 и 41) или *иасићи* (пример 7). Питање је предмет који се може *сишавићи* (пример 39). У примеру (42) срећемо истовремено метафоре реч је ентитет (она је објекат који пада), али и метафору у чијој је основи персонификација реч је особа (те она може водити некога у затвор) (уп. Лејкоф, Џонсон 2003: 32–34). Последњи пример је занимљив јер се ради о сукобу усмерености (увреда је нешто што се налази доле, те она пада, а господар је неко ко се налази горе), који представља и парадокс:

(36) Ја **држим**, да се то до сад споразумно радило, и према величини села (Министар Унутрашњих Дела Јеврем Адоновић, 345).

(37) Ја, господо, **држим**, да то не би требали да учинимо, јер би тиме њему нанели неправду [...] (Драгомир Радуловић, 334).

(38) Ја сам, господо, од њега тражио да **узме реч натраг**, но он није хтео то да учини (Председник, 376).

(39) Пошто се нико **не јавља за реч**, то **стављам питање**, ко је за то да се овај члан како је прочитан у коме се изоставе речи [...] (Председник, 390).

(40) [...] и кад Краљ **даје своју реч** он хоће да се искупи преко свог Министра (Живко Јеремић, 393).

(41) Нека сваки изнесе своје гледиште а ако се оно другом не допадне **нека тражи реч** [...] (Настас Антоновић, 407).

⁹ У питању је метафора мисао је предмет (Кликовац 2004: 85).

(42) Један ће говорити једно, а други са свим друго и том приликом могу да **падну такве речи**, које воде право у апсу онога, који их је изговорио (Ђока Стефановић, 399).

(43) Чуло се најзад чак и ово, да има људи, који ће бити незадовољни са председником да могу ружно да се изразе о њему, па може да **падне чак горе на Господара** (Пера Тодоровић, 403).

Пронађена је и онтолошка метафора ЖЕЉА ЈЕ ОСОБА, која се комбинује са оријентационом метафором АКЦИЈА ЈЕ УСМЕРЕНО КРЕТАЊЕ:

(44) Ја сам, господо, нашао, да је г. Министар Унутрашњих дела овим предлогом сам **изашао на сусрет остварењу народних жеља**, јер се овим законом ни уколико не крње права народна (Извештај Илија Стојановић, 335).

Досад посматране метафоре представљају системске конвенционализоване метафоре (Лејкоф, Џонсон 2003: 8–10; Кевечеш ²2010: 33–37; Кликовац 2004: 26–27). Оне се у корпусу срећу у говору већег броја посланика. Међутим, јављају се и појединачне метафоре које илуструју креативност посланика. Дате метафоричке слике налазе се на граници буквалних описа, јер се заснивају на животном искуству посланика. У последњем примеру (47) налази се метафора која сагледава народ у лошем светлу (људи су животиње / народ је свиња). Ова метафора се заснива на животињском свету као изворном домену (уп. Кевечеш ²2010: 19; Кликовац 2004: 26):

(45) Видео сам, господо, **како су општине премештане као да су на шлајферским колима**; најпре су груписали општине, па су их после разгруписавали и премештали (Живко Јеремић, 337).

(46) Што се неки позивају како је један завод пропао, па зар ви, господо, с тог, **што је некеме кућа изгорела никада не запалите ватру у својој кући? или, ако се неко возио у колима, па пао с кола и скрхао ногу, зар за то ви никад да се не возите у колима?** (Васа Анђелковић, 386).

(47) Ви добро знате како је било кад у народу једна врста бира председника. Он не бира никада онога, који ће да га учи да не ара и да не краде, већ оног, **који ће да га учи да рије по туђим њивама**, и који ће га пустити да ради шта хоће (Ђорђе Јеленковић, 340).

У корпусу се срећу и метафоре, најчешће оријентационог типа, које се налазе у основи соматских фразеологизама¹⁰. Ови фразеологизми се заснивају на онтолошкој метафори АПСТРАКТНЕ ПОЈАВЕ СУ ЕНТИТЕТИ:

(48) Ја хоћу господо, да кажем оно **што ми на срцу лежи**, да ја сажаљевам оно што нам се одузима (Живко Јеремић, 337).

¹⁰ Делови тела представљају неке од најчешћих изворних домена, у чему се огледа и принцип утеловљења (енгл. *embodiment*) (Кевечеш ²2010: 18).

(49) Немојте **да будемо на крај срца**, пустимо свакога да говори како уме и зна (Настас Антоновић, 407).

(50) Господо, ово је крупно питање. Ја мислим, да не би требало тако **на брзу руку да га преломимо** (Министар Народне Привреде, Сима Лозанић, 378).

(51) Господо! као што сам казао, тежина је овога пројекта у томе, да нарочито општине дођу **у боље, сигурније и јаче руке**, те да буде јаче сталности [...] (Министар Унут. Дела, 410).

(52) Што се тиче пензионера, ствар је у овоме. ако би се усвојило то што г. Тодор Миловановић тражи, да се **на равну ногу ставе** и пензионери и активни чиновници [...] (Радисав Петровић, 418).

Онтолошка метафора која се заснива на томе да ентитет има тежину развија се у структурну метафору АПСТРАКТНА ПОЈАВА ЈЕ ТЕРЕТ. Ова метафора се користи када посланици говоре против неког аргумента, те не желе да одређену обавезу наметну краљу или кад не желе да додатно издвоје новац из буџета. Овој групи примера припада и фразеологизам *носићи тџерет на леђима* (пример 56):

(53) Што се тиче пензионера, ствар је у овоме. ако би се усвојило то што г. Тодор Миловановић тражи, да се на равну ногу ставе и пензионери и активни чиновници, онда би се **оптеретио буџет државни и пенциони фонд**, јер је иначе **овај терет** доста велики (Радисав Петровић, 418).

(54) Па да му се не би **ставило и ово на терет**, да не би овим Њ. В. нашег Крљ узнемиравали и да се Његово узвишено име, не би на несрећним местима претресало и узимало, ја сам за то, да остане име Владаоца, као светиња у народу, да се председници постављају претписом Министра (Јевта Шундић, 394).

(55) Али ја сматрам, да ми Њему **тај терет не стављамо**, већ је боље да **тај терет повуче** одговорни Министар (Никола Радовановић, 405).

(56) Први људи, добри домаћин, који **највише терета носе** у овој земљи **на својим леђима**, тим неправилним радом таквих председника, били су отстрањени од општинских и државних послова (Министар унутрашњих дела, Јевр. А. Андоновић, 333).

4. Закључак

У раду смо се бавили статусом појмовних метафора у политичком дискурсу на примеру жанра стенографских бележака из 1898. године. Анализа је спроведена аналитичко-дескриптивном методом и методом анали-

зе садржаја на примеру прве две седнице Народне скупштине Краљевине Србије за 1898. годину. Утврђено је да се појмовне метафоре користе прилично често, а јављају се сва три типа појмовних метафора (структурне, онтолошке и оријентационе). Највећи број метафора припада конвенционалним метафорама укоренењим у свакодневном језику, док мањи број примера представљају индивидуалне метафоре. Посебно се истиче улога оријентационих метафора, које имају различите функције у оквиру скупштинских дебата. Обављају три основне функције: (а) користе се у аргументацији за доношење закона или против њега; (б) користе се када се говори о процесу доношења закона или промишљања о њему; (в) користе се када се реферише о самој скупштинској процедури. Скупштинска дебата и сам процес доношења закона концептуализују се кроз метафору АКЦИЈА ЈЕ УСМЕРЕНО КРЕТАЊЕ. Појмовне метафоре користе се и за описивање односа народа и владара. Ређе се метафоре користе да изражавање личног искуства посланика и за експресивизацију израза. Историјски контекст највише има утицаја у домену метафоре ВРЛИНА/КОНТРОЛА ЈЕ ГОРЕ, која се односи на представљање положаја краља Александра Обреновића.

ЛИТЕРАТУРА

- Брдар и др. 2021: Mario Brdar, Goran Milić, Barbara Kružić, Ksenija Benčina, Maja Čališ, Tanja Gradečak, Rita Brdar-Sazbó, *Pojmovnik kognitivne lingvistike*, Osijek: Filozofski fakultet.
- Јовановић 1934: Слободан Јовановић, *Влада Александра Обреновића*, I–III, Издавачко и књижарско предузеће Геца Кон, Београд.
- Кликовац 2004: Duška Klikovac, *Metafore u mišljenju i jeziku*, Beograd: XX vek.
- Кевечеш 2010: Zoltán Kövacs, *Metaphor: A practical introduction*, Oxford: Oxford University Press.
- Лејкоф, Џонсон 2003: George Lakoff, Mark Johnsen, *Metaphors we live by*, London: University of Chicago Press.
- Марсенић 2010: Милош Марсенић, *Политички животи у Нишу у време владавине Обреновића (1878–1903)*, Филозофски факултет, Косовска Митровица.
- Павловић 2013: Јелена Павловић, *Употреба надежа у Синографским белешкама о седницама Народне скупштине за 1898. годину*, необјављени мастер рад, Ниш: Филозофски факултет.
- Николић, Слијепчевић Бјеливук 2022: Марина Николић, Светлана Слијепчевић Бјеливук, *Српски јавни дискурс у пандемији*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

ИЗВОР

- Белешке 1899: *Синографске белешке о седницама Народне скупштине Краљевине Србије за 1898. годину*, Београд: Државна штампарија.

Jelena Pavlović Jovanović

METAPHOR IN THE POLITICAL DISCOURSE OF THE 19TH CENTURY
THROUGH THE EXAMPLE OF THE GENRE OF STENOGRAPHIC NOTES

Summary

The aim of this paper is to examine the status of conceptual metaphor in the political discourse of the 19th century, using the genre of stenographic notes from 1898 as an example. The corpus consists of the Stenographic Notes from the Sessions of the National Assembly of the Kingdom of Serbia for the year 1898. The material for this study was excerpted from the first two sessions held in 1898. The analysis was conducted using analytical-descriptive methods and content analysis. The conceptual metaphor is approached from a cognitive-linguistic perspective. It was found that conceptual metaphors frequently appear in the examined corpus, representing a typical feature of 19th-century political discourse. All three types of conceptual metaphors (structural, orientational, and ontological) were identified. The orientational metaphor plays a special role, performing various functions in the assembly notes (both in debates and in procedural parts). The historical context has a significant impact on the use of metaphors related to Alexander Obrenović and his position within the framework of absolutist power.

Keywords: 19th century, cognitive linguistics, political discourse, assembly debates, conceptual metaphors.